

В.І. ПОЖУЄВ (доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри програмного забезпечення та математичного моделювання, ректор, Заслужений працівник освіти України)

Запорізька державна інженерна академія, Запоріжжя

E-mail: admin@zgia.zp.ua

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аналізується міжнародний досвід становлення і розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації, який представлений на прикладі європейського, американського, канадського досвіду; на багато численних прикладах розкриваються напрями формування інформаційного суспільства, що здійснюються на основі державних програм регулювання інформаційного суспільства; розкривається велика роль держави у вирішенні питання становлення і розвитку інформаційного суспільства

Ключові слова: міжнародний досвід, Європа, США, Канада, державне регулювання, урядові державні програми, інформаційна інфраструктура, інформаційні супермагістралі, законодавче регулювання

1. Європейський досвід

Як свідчать зарубіжні джерела, якщо Європа не зможе швидко та ефективно адаптуватися, її чекає тільки втрата конкурентоспроможності у порівнянні з США та азійськими економіками, але й зростання соціального відчуження всередині європейських країн. У комплексному вигляді проблеми розвитку інформаційного суспільства представлені у Першій щорічній доповіді Форуму «Мережі для людей і спільнот» (Networks for People and their Communities. Making the Most of the Information Society in the European Union. First Annual Report to the European Commission from the Information Society Forum. June 1996.). Цілі іншої ініціативи – прискорити вхід шкіл в інформаційне суспільство за допомогою надання їм нових засобів спілкування, сприяти широкому розповсюдженню мультимедіа у педагогічній практиці, формуванні критичної маси користувачів, послуг з виробництва мультимедійних продуктів та послуг, посилити європейську освіту засобами, властивими інформаційному суспільству, розширюючи культурну та лінгвістичну різноманітність (Learning in the Information Society. Action Plan for European education initiative (1996-1998)). Для досягнення цих цілей пропонується сприяти взаємозв'язку регіональних і національних мереж шкіл на рівні Спільноти, стимулювати розвиток і розповсюдження освітянського європейського матеріалу, забезпечити навчання і перепідготовку для вчителів, інформувати про освітянські можливості, які дають аудіовізуальне обладнання і мультимедійні продукти. Задача – не допустити, коли діти тільки привілейованих верств суспільства можуть розраховувати на мультимедійну освіту. Більшістю європейських країн були прийняті відповідні ініціативи: наприклад, з 1995р. у Великобританії були введені спеціальні проекти: «Супермагістралі в освіті –

шлях вперед», у США – «Виклик технологічній грамотності» - школі в мережі». Для нашої практики цікавим є приклад формування глобального інформаційного суспільства на прикладі Європейського Союзу. Європейська спільнота з 1994р. поставила задачу формування інформаційного суспільства у число пріоритетних. Досягнутий значний успіх у реалізації Плану дій (Europe and the global information society, 1994), який визначив стратегію руху Європи до інформаційного суспільства: 1) успішно розпочата лібералізація телекомунікаційного сектора; 2) прийняті заходи щодо забезпечення європейської індустрії виробництва, що дасть додатково 1 млн. робочих місць на протязі останніх 10 років; 3) сформований план дій у сфері освіти; 4) успішно втілені програми наукових розробок. Європейська комісія являється важливим інструментом вироблення загальних правил, які необхідні для переходу до глобального інформаційного суспільства. З врахуванням вже досягнутого перед європейськими країнами стоять нові задачі: 1. Покращити умови для бізнесу за допомогою ефективною та узгодженою лібералізацією телекомунікацій, створити необхідні умови для упровадження електронної торгівлі. 2. Здійснити упровадження концепції безперервної освіти «Освіта протягом всього життя», яка націлена на навчання в інформаційному суспільстві з цією метою у лютому 1995р. Європейська комісія створила Форум для обговорення загальних проблем становлення інформаційного суспільства. 128 його членів представляють користувачів нових технологій, різні соціальні групи, поставщиків інформаційних послуг, мережевих операторів, державні і міжнародні інститути. Мета роботи Форуму прослідкувати процес становлення інформаційного суспільства у шести сферах: 1) вплив на економіку і зайнятість; 2) основні соціальні і демократичні цінності у «віртуальному товаристві»; 3) вплив на суспільні і державні служби; 4) освіта, перекваліфікація, навчання в інформаційному суспільстві; 5) культурні виміри і майбутнє ЗМІ; 6) стійкий розвиток, технологія та інфраструктура.

Таким чином, сьогодні вже створені передумови і реальні шляхи формування і розвитку інформаційного суспільства в країнах Європейського Союзу, що носять глобальний характер і свідчать про входження країн ЄС у світове інформаційне товариство. Використання матеріальних і духовних благ інформаційної цивілізації забезпечує населенню Євросоюзу гідне життя, економічне процвітання і необхідні умови для вільного розвитку особистості. Україна повинна ввійти у сім'ю технологічно та економічно розвинутих країн на правах повноцінного учасника світового цивілізаційного розвитку із збереженням політичної незалежності, національної самобутності і культурних традицій, з розвинутим громадянським суспільством і правовою державою.

2. Американський досвід створення інформаційної супермагістралі

У 1993 р. уряд США випустив доповідь з планами розвитку національної інформаційної інфраструктури (Agenda for Action). Для вивчення проблем, пов'язаних з побудовою національної інформаційної інфраструктури, була створена Робоча група з інформаційної

інфраструктури (Information Infrastructure Task Force). Було запропоновано 9 керівних принципів: 1) сприяння приватним ініціативам; 2) концепція універсального доступу; 3) допомога у технологічних інноваціях; 4) забезпечення інтерактивного доступу; 5) захист особистого життя, безпеки і надійності мереж; 6) захист прав інтелектуальної власності; 7) координація державних зусиль; 8) удосконалення управління спектром радіочастот; 9) забезпечення доступу до державної інформації (Information Superhighway: An Overview of Technology Challenges, Report to the USA Congress, 1995). Уряд США зробив розвиток національної інформаційної інфраструктури пріоритетами своєї політики. Як головне джерело капіталу і експертів, приватний сектор повинен, у відповідь на запити ринку визначати, які технології розвивати, встановлювати стандарти, розвивати нові послуги і продукти. Держава, зі своєї сторони, може полегшити розвивати ці процеси шляхом прийняття відповідних законів та адміністративного регулювання. Держава може також забезпечити лідерство у цих сферах за допомогою підтримки упровадження нових технологій, сприяючи переносу технологій у приватний сектор, шляхом створення і розвитку пропозицій, які підтримують операції держави і розповсюджують державну інформацію. Державі рекомендується діяти у контексті розвитку наступних напрямків (The Global Information Infrastructure: Agenda for Cooperation. R.Brown, L.Irving, A.Prabhakar, S.Katzen. 1995):

1. Сприяння приватним ініціативам: подолати бар'єри на шляху приватних інвестицій, дотримуватися політики, яка сприяє інвестиційним ініціативам у телекомунікаційному інформаційному ринках; закони і правила регулювання повинні бути доступними, розумними і не дискримінаційними; взаємодія з міжнародними фінансовими інститутами, зокрема зі Всесвітнім банком і регіональними банками розвитку для залучення приватного і державного капіталу;

2. Відмічено, що конкуренція приводить до позитивних результатів: мережі постійно упроваджують нові технології, користувачі мають більший вибір послуг і більш низькі ціни, поставщики послуг більш уважно відносяться до потреб клієнтів, низькі ціни стимулюють використання телекомунікацій. Проте конкуренція все ще не зростає у таких країнах, як Австралія, Канада, Чилі, Японія, Великобританія, США. Все частіше країни, які володіють монополією на ринку телекомунікацій, намагаються конкурувати на міжнародному ринку. Рекомендовані дії держави: 1) покращення конкуренції на місцевому, національному і міжнародному рівнях; 2) оцінка заходів щодо лібералізації ринку і конкуренції в інших країнах; постійна робота щодо подолання бар'єрів на шляху розвитку конкуренції; сприяння новачкам на ринку шляхом боротьби з анти конкурентною поведінкою зі сторони фірм, які домінують на ринках.

3. Досягнення цілей глобального інформаційного ринку потребує від уряду дій щодо забезпечення всім поставщикам інформаційних послуг доступу до обладнання, мережам і мережевих послуг на не дискримінаційній основі і за низьку ціну. За допомогою доступу до мереж

Міжнародний досвід становлення і розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації

держава забезпечує конкуренцію і в результаті істотно збільшується число інформаційних послуг, доступних споживача. У співпраці з приватним сектором держава може покращити можливості доступу до мереж і забезпечити широкий вибір різних послуг.

4. Оптимальне адміністрування і законодавче регулювання повинно визначити цілі і задачі, які повинні регулюватися законом, включаючи забезпечення конкуренції; бути достатньо гнучким, щоб дозволити упроваджуватися нові послуги і технології без внесення додаткових корективів у законодавство; делегувати широкі повноваження органу регулювання, незалежному від національного оператора; встановлювати відкритий процес участі зацікавлених сторін у написанні правил регулювання; направляти створення вільного ринкового доступу, що базується на недискримінаційних принципах. Незалежно від моделі регулювання у правилах повинні бути чітко прописані права старих і нових операторів. Новачки повинні бути захищені від того, щоб домінуючі на ринку оператори заважали розвитку вільної конкуренції.

3. Канадський досвід побудови інформаційної магістралі.

У 1994 р. міністерство промисловості підготувало доповідь «Побудова більш інноваційної економіки» ("Building a more innovative Economy"), у якій обговорювалися способи, згідно з якими держава може використати інформаційні технології, щоб досягти економічних і соціальних ідей. У розвитку закладених у доповіді ідей були реалізовані дві програми: 1) канадська мережа для розвитку досліджень, промисловості і освіти (мета – упровадження високошвидкісних мереж) і SchoolNet, одна з провідних у світі освітянських мереж. Розроблений план дій, у який втягнуті більше як 30 державних органів (Building the Information Society: Moving Canada into the 21st Century. Ministry of Supply and Services, Canada, 1996). Пропонується здійснити перехід до інформаційного суспільства та економіки знань за допомогою Канадської інформаційної магістралі. Для досягнення цієї цілі необхідно скоординувати дії держави, приватного сектора і суспільних установ. Поставлені чотири цілі: 1) побудувати канадську інформаційну магістраль за допомогою створення умов для конкуренції і такого регулювання, яке відповідало б суспільним інтересам, сприяло інноваціям, інвестиціям, розвитку нових послуг; збільшити канадський зміст, розвинути національний діалог, створити нові робочі місця, дати новий імпульс економічному розвитку; реалізувати економічні і соціальні переваги для всіх канадців, що дозволить їм особисто приймати участь у формуванні інформаційного суспільства; зробити державу більш доступною і відповідальною. У результаті таких програм у Канаді сформовано одну з самих сучасних телекомунікаційних і сповіщальних систем. Вона стала результатом скоординованих дій, направлених на подолання відстані і географічних умов, які роз'єднують канадців. Робота зі сторони держави розпочалася з 1994р., коли була упроваджена Консультативна Рада з інформаційної магістралі для підготовки пропозицій уряду. Діяльність уряду направлена на три цілі: 1) створення робочих місць за допомогою інновацій

та інвестицій; 2) посилення суверенітету Канади і культурної ідентичності; 3) забезпечення універсального доступу до ліберальних цін. Робота ради базується, виходячи з 5 принципів: взаємодія і взаємозв'язок мереж, співпраця у сфері розвитку державного і приватного секторів, захист особистого життя, безпека мережі, навчання на протязі життя. У результаті реалізації цієї програми були визначені наступні цілі: взаємопов'язані і взаємодіючі мережі; співпраця суспільного і приватного секторів, держави і приватного бізнесу; захист таємниці особистого життя і безпеки мереж; конкуренція у виробництві обладнання, продуктів і послуг; навчання на протязі всього життя. У вересні 1995р. Рада випустила доповідь «Поєднання. Спільнота, Зміст: Виклик інформаційній магістралі», у якій було включено більш як 300 конкретних пропозицій для дій уряду (Connection, Community, Content: The Challenge of the Information Highway. Final Report of the Information Highway Advisory Council).

Були поставлені задачі від уряду авторам доповіді, а саме створення конкурентного оточення, у якому б канадські фірми створювали б національне багатство. Федеральний уряд повинен забезпечити таку політику, яка повинна забезпечити створення Інформаційної супермагістралі, яка б забезпечувала робочі місця, сприяла економічному зростанню у кожному секторі економіки. Там, де ринкові сили не в змозі надати рівний доступ чи створити для нього передумови, там повинен виступити уряд. Пропонується національна стратегія для надання доступу до основних послуг шляхом законодавчої регламентації доступу до інформації всіх канадців. У новій інформаційній економіці успіх буде визначатися ринком, а не державою. Отже, основна роль держави повинна зводитися до встановлення правил, а також діяти у вигляді моделі, чи прикладу. Самі державні органи також повинні пройти етап реінжинірингу. Особливу увагу канадський уряд приділяє своїй культурі і цифровізації культурного спадку. Мається на увазі підтримка власного виробництва масової інформації. Стратегія доступу до послуг і змісту пропонується будувати на основі чотирьох принципів: 1) універсальний, доступний і рівний доступ; 2) орієнтація на споживача і різноманітність інформації; 3) компетентність та участь громадян; 4) відкриті та інтерактивні мережі. Крім того, держава сама повинна стати лідером в упровадженні електронної інформації та комунікаційних систем, що дозволить всім канадцам мати можливість зв'язатися і взаємодіяти з урядовими департаментами електронним чином.

Список використаної літератури

1. Концепция развития информационного общества Европейского Союза // [www.soi.ru/soi/85735](http://www soi ru/soi/85735)
2. Концепция формирования информационного общества в России. 28 мая 1999 г. // Информационное общество, 1999, № 3.
3. Окинавская Хартия глобального информационного общества. // Дипломатический вестник, 2000, август, № 8.
4. Третье тысячелетие. Обмен информации в странах СНГ: проблемы, реальности, перспективы (материалы научной конференции, состоявшейся 13-14 мая 1997 г. в

МГИМО), М., 1997.

5 Институт развития информационного общества <http://www.iis.ru/>

6. Пожуєв В.І. Інформаційно-комунікативні технології як один з найважливіших факторів формування суспільства / В.І. Пожуєв // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб наук. пр.] / Запоріжжя: ЗДІА.-2012.- Вип. 49.- С.5-16.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Concept development information society European Union // www.soi.ru/soi/85735

2. The concept of generating information society in Russia. May 28 1999 // Society newsletter, 1999, № 3.

3. Charter Akinavy information global society. // The Diplomatic Journal, 2000, august, № 8.

4. Third Millennium. An exchange of information in the CIS countries: problems, reality, prospects (Proceedings of the scientific conference, sostoyavsheysya 13-14 May 1997 at Moscow State Institute of international relations), Moscow, 1997.

5 Institute development ynformatsyonnoho society <http://www.iis.ru/>

6. Pozhuyev V.I. ICT as one of the most important factors of the society / V.I.Pozhuyev // Scientific Papers. Humanitarian Bulletin Zaporozhye State Engineering Academy / Editor V.G.Voronkova. - Zaporozhye: ZDIA. 2012. - Issue 49. - P.5-16.

В.И.ПОЖУЕВ

Запорожская государственная инженерная академия, Запорожье

E-mail: admin@zgia.zp.ua

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Анализируется международный опыт становления и развития информационного общества в условиях глобализации, который представлен на примере европейского, американского, канадского опыта; на многочисленных примерах раскрываются направления формирования информационного общества, которые осуществляются на основе государственных программ регулирования информационного общества; раскрывается большая роль государства в решении вопроса становления и развития информационного общества

Ключевые слова: международный опыт, Европа, США, Канада, государственное регулирование, правительственные государственные программы, информационная инфраструктура, информационные супермагистралы, законодательное регулирование

V.I.POZHUEV

Zaporozhye State Engineering Academy, Zaporozhye

E-mail: admin@zgia.zp.ua

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF INFORMATION SOCIETY IN GLOBALIZATION

Analyzes the international experience of the formation and development of information society in the context of globalization, which is presented as an example of European, American, Canadian experience, numerous examples to reveal the direction of the Information Society, which are carried out on the basis of state regulatory programs of the Information Society revealed a large state role in addressing the issue of formation and the development of the information society.

Key words: international experience, Europe, USA, Canada, government regulation, government public programs, information infrastructure, information superhighway, legislative regulation, globalization.

Стаття надійшла до редколегії 03.04.13

Прийнята до друку 08.04.13

Рецензент: д.філософ.н., проф.Воронкова В.Г.